

UDK 78(05)

ISSN 1450-9814

MUSICOLOGY

*Journal of the Institute of Musicology of the
Serbian Academy of Sciences and Arts*

6

Editor-in-Chief

Katarina Tomašević

Editorial Board

Aleksandar Vasić, Jelena Jovanović, Danka Lajić-Mihajlović,
Biljana Milanović, Melita Milin, Vesna Peno

Belgrade, 2006.

UDK 78(05)

ISSN 1450-9814

МУЗИКОЛОГИЈА

*Часопис Музиколошког института
Српске академије наука и уметности*

6

Главни и одговорни уредник
Катарина Томашевић

Чланови редакције
Александар Васић, Јелена Јовановић, Данка Лајић-Михајловић,
Биљана Милановић, Мелита Милин, Весна Пено

Београд, 2006.

ИЗДАВАЧКИ САВЕТ

Дејан Медаковић, Дејан Деспић, Алберт ван дер Схоут (Амстердам),
Јармила Габријелова (Праг)

EDITORIAL COUNCIL

Dejan Medaković, Dejan Despić, Albert van der Schoot (Amsterdam),
Jarmila Gabrielova (Prague)

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ / ADDRESS OF THE EDITORIAL BOARD

Кнез Михаилова 35, 11000 Београд, Србија
Knez Mihailova 35, 11000 Belgrade, Serbia

e-mail: musicinst@sanu.ac.yu

Све бројеве часописа „МУЗИКОЛОГИЈА“ можете читати на сајту /
All issues of the journal “MUSICOLOGY” you can read on the web site:
<http://www.sac.org.yu/komunikacija/casopisi/muzikologija>

Лектор за српски језик: Јованка Радић

Лектор за енглески језик: Esther Helaizen

Компјутерски слог текста и технички уредник: Горан Јањић

Ликовно решење корица: Кристина Андрић

Ликовно решење логотипа: Владета Стојић

Штампа: „Идеапринт“, Београд

На насловној страни: фотографије и колажи српских надреалиста
The front page: photographs and collages by Serbian Surrealists

Објављивање овог броја финансијски су помогли
Министарство за науку и заштиту животне средине Србије,
Министарство културе Србије,
Централни регистар (депо и клиринг хартија од вредности) и
Београдска берза.

Садржај / Contents

<i>Реч уредника: Поводом неколико значајних јубилеја</i>	9
<i>Editor's Word: On the Occasion of Several Anniversaries</i>	13
 <i>Тема броја: Традиција – Модернизам – Авангарда – Постмодерна</i> <i>The Main Theme: Tradition – Modernism – Avant-garde – Postmodernism</i>	
<i>Jonathan Cross, Modernism and Tradition, and the Traditions of Modernism</i>	19
<i>Џонатан Крос, Модернизам и традиција и традиције модернизма, резиме</i>	41
<i>Lawrence Kramer, 'Au-delà d'une musique informelle': Nostalgia, Obsolescence, and the Avant-garde</i>	43
<i>Лоренс Крејмер, „С оне стране енформелске музике“: носталгија, застаревање и авангарда, резиме</i>	61
<i>Richard Taruskin, The Birth of Contemporary Russia out of the Spirit of Russian Music</i>	63
<i>Ричард Тараскин, Рађање савремене Русије из духа руске музике, резиме</i>	74
<i>Mirjana Veselinović-Hofman, Transcendence of Avant-garde Negativity as a Determinant of the Social Position of European Music in the 20th Century</i>	77
<i>Мирјана Веселиновић-Хофман, Трансцендентност авангардног негативитета као детерминанта друштвене позиције европске музике у XX веку, резиме</i>	90
<i>Мелита Милин, Етапе модернизма у српској музици</i>	93
<i>Melita Milin, The Stages of Modernism in Serbian Music, Summary</i>	116
<i>Leon Stefanija, Between Autonomy of Music and the Composer's Autonomy. Notes on Modernisms and Traditionalisms in Slovenian Music of the 20th Century</i>	117
<i>Леон Стефанија, Између аутономије музике и аутономије композитора. Белешке о модернизмима и традиционализмима у словеначкој музици XX века, резиме</i>	145

<i>Valentina Sandu-Dediu</i> , Rumänische Komponisten zwischen den “gemäßigten”, den “radikalen” Moderne und der Postmoderne	147
<i>Валентина Санду-Дедиу</i> , Румунски композитори између „умерене” модерне, „радикалне” модерне и постмодерне, <i>резиме</i>	163
<i>Dan Dediu</i> , Romanian Experimental Music between 1960-2000	165
<i>Дан Дедиу</i> , Румунска експериментална музика између 1960. и 2000. године, <i>резиме</i>	177
<i>Maria Kostakeva</i> , Modern oder Postmodern? Traditionalismus, Avantgarde oder Postavantgarde?	179
<i>Марија Костакева</i> , Модерно или постмодерно? Традиционализам, авангарда или поставангарда?, <i>резиме</i>	205
<i>Katy (Aikaterini) Romanou</i> , Stochastic Jeux	207
<i>Ketu (Ekaterini) Роману</i> , Стохастичке Игре, <i>резиме</i>	218
<i>Márta Grabócz</i> , Entre avant-garde et trans-avant-garde: sur quelques oeuvres de László Dubrovay des années 1980	219
<i>Марта Грабоч</i> , Између авангарде и трансавангарде: о неколико дела Ласла Дуброваја из осамдесетих година XX века, <i>резиме</i>	232
<i>Весна Пено</i> , Традиционално и модерно у црквеној музици. Оглед о канону и инвентивности	233
<i>Vesna Peno</i> , The Traditional and Modern in Church Music: a Study in Canon and Creativity, <i>Summary</i>	247
<i>Биљана Милановић</i> , Контекстуализација раног модернизма у српској музици на примеру два остварења из 1912. године	251
<i>Biljana Milanović</i> , Contextualization of Early Modernism in Serbian music: Case Studies of Two Works from 1912, <i>Summary</i>	266
<i>Весна Микић</i> , Различити видови модернизма/неокласицизма Душана Радића	267
<i>Vesna Mikić</i> , Different Shapes of Modernism/Neoclassicism: Case Study of Dušan Radić’s Creative Output, <i>Summary</i>	278
<i>Milanka Todić</i> , Cut and Paste Pictures in Surrealism	281
<i>Миланка Тодић</i> , „Лепак слике” у надреализму, <i>резиме</i>	301

Varia

<i>Jarmila Gabrielova, Antonín Dvořák and Richard Wagner</i>	305
<i>Јармила Габријелова, Антоњин Дворжак и Рихард Вагнер, резиме ..</i>	315
<i>Александар Васић, Српска музичка критика и есејистика XIX и прве половине XX века као предмет музиколошких истраживања.....</i>	317
<i>Aleksandar Vasić, Serbian Musical Criticism and Essay Writings During the XIXth and the First Half of the XXth Century as a Subject of Musicology Research, Summary.....</i>	341
<i>Данка Лајић-Михајловић, Временска димензија епских песама.....</i>	343
<i>Danka Lajić-Mihajlović, The Temporal Dimension of Epic Songs, Summary.....</i>	363
<i>Јелена Јовановић, Маргиналије Миодрага Васиљевића о студији Беле Бартока Морфологија српско-хрватских народних вокалних мелодија</i>	365
<i>Jelena Jovanović, Miodrag Vasiljević's Margin Notes on Béla Bartók's Study Morphology of Serbo-Croatian Vocal Folk Melodies, Summary</i>	392

Прикази и рецензије / Reviews

Публикације / Books

<i>Јелена Јовановић, Тина К. Рамнарин, Илматарине инспирације. Национализам, глобализација и променљиви звучни пејзажи финске народне музике</i>	397
<i>Jelena Jovanović, Tina K. Ramnarine, Ilmatar's Inspirations. Nationalism, Globalization, and the Changing Soundscapes of Finnish Folk Music</i>	
<i>Надежда Мосусова, Социјалистички реализам и музика, Музиколошки коловоквијум у Брну, зборник радова</i>	403
<i>Nadežda Mosusova, Socialist Realism And Music, Colloquium Musicologicum Brunense, Proceedings from the Conference</i>	
<i>Ивана Медић, Драгољуб Катунaц, Клавирска музика Милоја Милојевића</i>	409
<i>Ivana Medić, Dragoljub Katunac, Miloje Milojević – Music for Piano</i>	
<i>Ксенија Стевановић, Весна Микић, Музика у технокултури</i>	415
<i>Ksenija Stevanović, Vesna Mikić, Music in Techno–Culture</i>	

<i>Марија Масникоса, Бојана Цвејић, Отворено дело у музици. Boulez/Stockhausen/Cage</i>	419
<i>Marija Masnikosa, Bojana Cvejić, Open Work in Music. Boulez/Stockhausen/Cage</i>	
<i>Драгана Јеремић-Молнар, Ивана Медић, Клавирска музика Василија Мокрањца</i>	424
<i>Dragana Jeremić-Molnar, Ivana Medić, Vasilije Mokranjac – Music for Piano</i>	
<i>Мелита Милин, Марија Костакева, У струјању времена и светова. Позно дело Алфреда Шниткеа</i>	429
<i>Melita Milin, Maria Kostakeva, Im Strom der Zeiten und der Welten. Der Spätwerk von Alfred Schnittke</i>	
<i>Ивана Медић, Татјана Марковић, Трансфигурације српског романтизма – музика у контексту студија културе</i>	432
<i>Ivana Medić, Tatjana Marković, Transfigurations of Serbian Romanticism – Music in the Context of Cultural Studies</i>	
Скупови / Conferences	
<i>Мелита Милин, „Столећа музике у Словенији“, музиколошки симпозијум у оквиру „Словеначких музичких дана“, Љубљана, 21–23. јуни 2005</i>	440
<i>Melita Milin, “Centuries of Music in Slovenia”, musicological conference in the frame of “Slovenian Music Days”, Ljubljana, 21–23. June 2005.</i>	
<i>Биљана Милановић, Интернационални музиколошки симпозијум „Ђерђе Енеску“, Букурешт, 9–10. септембар 2005.</i>	442
<i>Biljana Milanović, International Musicological Conference “George Enescu”, Bucharest, 9–10. September 2005.</i>	
<i>Катарина Томашевић, Међународна конференција „Бартокова орбита: Контекст и сфера утицаја његовог дела“, Будимпешта, 21–24. март 2006.</i>	447
<i>Katarina Tomašević, International Conference “Bartok’s Orbit: The Context and Sphere of Influence of His Work”, Budapest, 21–24. march 2006.</i>	
Аутори / Contributors	452

**МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА
„БАРТОКОВА ОРБИТА: КОНТЕКСТ И СФЕРА
УТИЦАЈА ЊЕГОВОГ ДЕЛА“**

**(International Conference “Bartok’s Orbit:
The Context and Sphere of Influence of His Work”)**

Будимпешта, 21–24. март 2006.

Познато је да музика у Мађарској има посебан статус: бригу о чувању богатог фолклорног и уметничког наслеђа систематично прате многобројне и разноврсне активности усмерене ка представљању мађарске музике у свету. На сличан начин на који се по Моцартовом имену препознају Салцбург и Аустрија, тако су и имена Франца Листа (Liszt) и Беле Бартока (Béla Bartók) заштитни, у свету јасно препознатљиви означитељи мађарског културног идентитета.

Не чуди стога то што ће 2006. година у свету музике остати забележена и као година Беле Бартока. У дугом ланцу манифестација којима је обележавана 125. годишњица рођења овог знаменитог мађарског композитора и етномузиколога, научна конференција „Бартокова орбита. Контекст и сфера утицаја његовог дела“ остварила је пун смисао централног догађаја у светским музиколошким круговима. У беспрекорној организацији Бартоковог архива и Института за музикологију Мађарске академије наука и уметности, скуп је окупио чак шездесет референата. Из прелиминарне кореспонденције са директором Бартоковог архива, др Ласлом Викариушем (László Vikárius), коме припадају највеће заслуге за успешан рад конференције, дознали смо да су и сами организатори били пријатно изненађени чињеницом да ће учесници допутовати из чак осамнаест земаља света. Закључак о радијусу Бартокове орбите тако је већ био антиципиран сазнањем да ће се у Будимпешти сусрести музиколози из Аустралије, Белгије, Велике Британије, Данске, Израела, Јеревана, Кине, Немачке, Норвешке, Португала, Румуније, Русије, САД, Србије, Финске, Француске, Хрватске и Шведске.

Приликом свечаног отварања Конференције, након поздравног говора Ласла Зомфаја (László Somfai), угледног професора Музичке академије „Франц Лист“ и дугогодишњег директора двеју институција – домаћина, учесници скупа имали су привилегију да чују избор из Бартокове збирке *Микрокосмос* у бриљантном тумачењу Золтана Кочиша (Zoltán Kocsis), реномираног пијанисте, у свету јединственог по томе што је снимио комплетан Бартоков опус клавирске музике. Исте вечери, у комплетно реновираном, репрезентативном старом будимском здању из XIX века, где је седиште Института и Бартоко-

вог Архива, отворена је и модерно конципирана изложба о Бартоковом животу и делу. Узорна очуваност драгоцених експоната – оригиналних рукописа, мелографских бележака са терена, фотографија, примерака књига из личне библиотеке, личних предмета – сведоче о будној пажњи коју мађарске колеге посвећују архивирању и конзервирању грађе као примарних извора за изучавање националне музичке историје.

Част да отвори тематски богат и интензиван радни програм Конференције сутрадан је припала Ричарду Тараскину (Richard Taruskin), који је током претходне, 2005. године, ушао у саму жижу светске музиколошке пажње после објављивања капиталне, шестотомне *Историје западне музике*. Познат у стручним круговима такође и по изразитом афинитету за критичко-полемичко оспоравање британске и немачке науке о музици, Тараскин је, „обрадован“ чињеницом да се Барток тек узгред спомиње у недавно публикованој репрезентативној *Кембричкој историји музике XX века* (рекло би се да је ипак реч о ненамерном пропусту издавача! Прим. К. Т.), утврдио да „живот без Бартока“, као једне од кључних стваралачких фигура музичке епохе XX века напосто није могућ!

Интензивни, тродневни рад конференције одвијао се потом у четири пленарне и четири паралелне сесије („Интерпретације о сценским делима“, „Нови приступи Бартоковом стилу“, „Преиспитивања Бартоковог фолклоризма“, „Рецепција Бартока“, „Приступи Бартоковом стилу“, „Паралеле“, „Барток и утицаји“, „Нова открића Бартоковог утицаја“). Радови су презентовани на енглеском, немачком и француском језику.

Свестрано и студиозно проучавање живота и дела Беле Бартока на међународној музиколошкој сцени траје већ неколико деценија. Имајући то у виду, организатори скупа су још током процеса селекције пријављених тема виспрено проценили да је Конференција права прилика за сусрет доајена, експерата за Бартоков опус и што већег броја млађих музиколога чији ће будући рад на многобројним пунктовима планете продужити традицију истраживања Бартоковог опуса. Како је духовито у закључку Конференције прокоментарисао Малком Гилис (Malcolm Gillies), проректор Аустралијског националног универзитета, аутор и уредник неколико значајних монографија посвећених Бартоку, младима је у Будимпешти била створена јединствена прилика да упознају „главне ‘јунаке’ својих фуснота“ и да на лицу места са њима укрсте мишљења и аргументе. Поред Гилиса, међу најеминентнијим предавачима био је и Елиот Антоколец (Elliot Antokoletz, САД), чија је континуирана посвећеност Бартоковом делу била 1981. године награђена плакетом и дипломом мађарске Владе.

Саопштавајући фрагмент из своје најновије књиге *Музички симболизам у операма Дебисија и Бартока*, Антоколец је из визуре савремене музичке семиологије осветлио аспекте музичког симболизма у опери *Дворац Плавобрадог*. Посебно интересовање побудио је надахнут реферат Јудит Фриђеси (Judit Frigyesi, Израел), ауторке изванредне монографије *Бела Барток и Будимпешта на прелому векова*. Представљајући резултате свог дугогодишњег експерименталног рада у пољу когнитивне психологије музике, Јудит Фриђеси је подарила нову димензију разумевању феномена времена и простора у такозваним „ноћним пределима“ музике Бартоковог опуса.

Представници земље домаћина, међународно признати зналци Бартоковог дела, саопштили су своје најновије погледе: Ласло Зомфај је спровео минуциозну компаративну анализу интерпретације Бартокових гудачких квартета на раним звучним снимцима; Тибор Талијан (Tibor Tallián), садашњи директор Института, осврнуо се на деликатно питање Бартоковог доживљаја Мађарске као домовине у њеним измењеним геополитичким границама, а Ласло Викариуш је Бартокове зреле „авантуре“ са контрапунктом луцидно и уверљиво довео у везу са зрелим стваралачким фазама Моцарта, Шуберта (Schubert) и Стравинског.

Широк спектар тема и методолошких приступа допринео је свежим тумачењима Бартоковог дела из различитих углова. Једна група радова поникла је на уочавању паралелизама стваралачких поетика: Лилиана Клеменса Фирка (Liliana Clemensa Firca, Румунија) посматрала је у том духу стваралаштво Енескуа (Enesco), Екатерини Роману (Ekaterini Romanou, Грчка) – дело Никоса Скалкотаса (Nicos Skalkottas), Хелена и Розарио Сантана (Helena, Rosário Santana, Португал) – музику Фернанда Лопеш-Граше (Fernando Lopes-Graça), а Јанош Бројер (János Breuer, Мађарска) осветлио је мало познате податке о асиметрији уоченој у међусобним односима Бартока и Шенберга (Schönberg).

Једна од тематских целина била је посвећена Бартоковим могућим извориштима и узорима: Пер Броман (Per F. Broman, САД) тражио их је у опусима Бетовена (Beethoven) и Вагнера (Wagner), а поредећи *Дафнид и Хлоја* и *Дрвеног принца*, Француз Ноел де Сирмон (Noël de Surmont) уочио је, пак, везе са Равелом.

Бартоковом утицају на савременике и следбенике био је, ипак, посвећен већи број реферата. Из те групе споменимо занимљиве радове Франсоа-Жилдас Тиала (François-Gildas Tual, Француска), по чијем уверењу је Барток оставио печат на развој музичког мишљења Пјера Булеза (P. Boulez) и постсеријалиста; Јоакима Тилмана (Joakim Tillman), према коме је мађарски композитор одиграо пресудну улогу

у формирању шведског аутора Ингвара Лидхолма (Ingvar Lidholm), као и реферат младе докторанткиње из Хонг Конга, Венди Хон-Јан Вонг (Wendy Hoi-Yang Wong), која је пратила Бартокове одјеке у најновијој кинеској музици. Два прилога из Београда допунила су слику о Бартоковом месту на музичкој и етномузиколошкој карти Балкана: Сања Радиновић наступила је са радом посвећеном рецепцији Бартокове формалне анализе у домаћој науци о фолклору, а аутор овог текста је, говорећи о модалитетима Бартоковог утицаја на српску музику између два светска рата, искористила прилику да међународном аудиторијуму скрене пажњу на музику двојице значајних Бартокових савременика – Јосипа Славенског и Марка Тајчевића.

Из обиља разноврсних погледа саопштених током Конференције, издвајамо још неколицину инспиративних тема: „Егзотика у културној клими Будимпеште у време настанка *Чудесног мандарина*“ (Буки Вираг/Büki Virág, Будимпешта), „Барток и елегични модернизам“ (Стивен Даунс/Stephen Downes, Велика Британија), „Барток и 'ничеанско': фолклор као афирмација живота“ (Ричард Флекер/Richard Floeker, САД), „Полимодалност и дисонанца: нови аналитички погледи на однос тоналности и атоналности у Бартоковој музици“ (Хосе Антонио Мартинс/José António Martins, САД), „Контрадикције у тумачењима ванмузичких аспеката појединих инструменталних дела“ (Иван Ћурковић/Ivan Ćurković, Хрватска), „Бартокова истраживања музике северне Африке и Анатолије“ (Кристи Ригз/Kristy Riggs, САД), „Нови погледи на осу тоналитета и теорију златног пресека“ (Јанош Карпати, János Kárpáti). Колеге Михаел Фјелдсое (Michaël Fljeldsøe), Илка Орамо (Ilkka Oramo) и Евгенија Чигарева постарали су се, пак, за нова сазнања о рецепцији Бартокове музике у Данској, Финској, бившем Совјетском Савезу и Русији.

Завршни акорд тродневном интензивном и плодном међународном музиколошком дијалогу вођеном поводом Бартоковог јубилеја, дао је свечани концерт приређен у новоизграђеној, архитектонски и акустички импресивној Националној концертној дворани. Овом приликом наступивши у улози главног диригента мађарске Филхармоније, Золтан Кочиш се сугестивно постарао за то да ансамбл и двојица врхунских солиста – млади, даровити виолиниста Барнабаш Келемен (Barnabás Kelemen) и чувени пијаниста Деже Ранки (Deszö Ránki) – потврде класичну, антологијску вредност Бартоковог концертантног опуса у светској историји музике XX века.

Катарина Томашевић

78.071.1 Bartok:061.3/.75(100)(439)"2006"